

Галина Терещук,
кандидат юридичних наук

ОРГАНИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ЯК СУБ'ЄКТИ ПРОТИДІЇ НАСИЛЬСТВА В СІМ'Ї ЩОДО ДІТЕЙ

Охарактеризовано теоретичні аспекти визначення сутності попередження насильства в сім'ї щодо дітей. На основі аналізу різних поглядів вчених на проблему протидії насильства в сім'ї щодо дітей, розкрито його поняття та сутність, а також визначаються проблемні питання, визначається роль Національної поліції в цій сфері.

Ключові слова: насильство, насильство в сім'ї, попередження, протидія.

Терещук Галина

Органы национальной полиции как субъекты противодействия насилию в семье в отношении детей

Охарактеризованы теоретические аспекты определения сущности предупреждения насилия в семье в отношении детей. На основе анализа различных взглядов ученых на проблему противодействия насилию в семье в отношении детей, раскрыто его понятие и сущность, а также определяются проблемные вопросы, определяется роль Национальной полиции в этой сфере.

Ключевые слова: насилие, насилие в семье, предупреждение, противодействие.

Galina Tereshchuk

National police as the subject of domestic violence on children

The article is devoted to theoretical aspects of the essence of prevention of domestic violence among children. The article is based on an analysis of different views of scientists on the problem of domestic violence among children, revealed its concept and essence, and determine problem areas, also determined role of National polis in this field.

Keywords: violence, domestic violence, prevention, resistance.

Проблема існування насильства щодо дітей у сім'ях лежить в площині не тільки права, а й психології, педагогіки, моралі, і навіть релігії. Натомість, запобігати цьому ганебному явищу покликані багато інститутів держави та громадськості, а особливе місце займають правоохоронні структури, які відіграють роль запобіжників, а також механізму припинення. Отже, роль та значення різних суб'єктів протидії насильства щодо дітей в сім'ях є, безумовно, важливою, і потребує уваги з боку правової науки.

Різноманітні аспекти проблематики насильства в сім'ї розглянуто в працях вітчизняних: (А. І. Антонова, Л. І. Альперн, А. А. Беседіна, О. В. Бойка, О. В. Ковальової, М. С. Мацковського, А. Г. Харчева, І. А. Хозраткулової, Т. В. Шипунової, Н. Б. Шамрук та ін.) дослідників.

Мета цієї статті полягає в тому, щоб розкрити сутність основних напрямків протидії насильства в сім'ї щодо дітей і визначити роль Національної поліції у забезпеченні цього правоохоронного напрямку.

Діяльність з протидії насильства щодо дітей має комплексний характер і включає в себе заходи соціально-економічного, педагогічного, психолого-корекційного та правоохоронного характеру. При чому слід підкреслити, що діяльність правоохоронних органів в цій сфері має досить важливе значення завдяки тому, що тільки дані органи через власну компетенцію наділені можливістю застосовувати заходи примусу до осіб, які вже вчинили прояви насильства.

Слід погодитись з думкою О. Д. Коломойця про те, що можна по-різному оцінювати діяльність правоохоронних органів та інших суб'єктів попередження насильства в сім'ї, але необхідно констатувати, що діяльність держави у досліджуваній сфері не відповідає реаліям сьогодення, оскільки не забезпечує в повному обсязі захист прав жертви насильства у сім'ї відповідно до міжнародних положень та норм вітчизняного законодавства. Зокрема це стосується відсутності дієвого механізму, який би припиняв насильство одразу після звернення жертви. Одним із реальних кроків у вирішенні зазначеної проблеми може бути здійснення заходів щодо підвищення рівня взаємодії і координації всіх державних органів та налагодження тісної співпраці правоохоронних органів із неурядовими організаціями [1, с. 72].

Погоджуємось також з думкою Н. Б. Шамрук про те, що протидія насильству в сім'ї є комплексом соціально-педагогічних та правових заходів спеціально-уповноважених органів держави та інституцій громадянського суспільства, що охоплюють попередження, виявлення, припинення правопорушень у сім'ї, притягнення до відповідальності та корегування поведінки правопорушників, надання соціальної підтримки

жертвам насильства. Автор виділяє такі ключові характеристики насильства у сім'ї, як протиправного діяння, що вимагає протидії у правовій державі:

- сімейне насильство має глибокі корені застарілого гніту, що засноване на міжстатевому, економічному або фізичному домінуванні у сімейних відносинах;
- насильство у сім'ї вчинюється з протиправним наміром завдати прямого чи непрямого впливу на поведінку залежного члена сім'ї (жертви насильства);
- насильницьке діяння у сім'ї пов'язане із завданням матеріальної чи моральної шкоди;
- насильство у сім'ї полягає у порушенні особистих прав і свобод конкретної людини, що перебуває у сімейних відносинах з агресором;
- насильство у сім'ї є таким порушенням прав, що через різні можливості агресора і жертви, ускладнює можливості самозахисту і вимагає втручання з боку держави і суспільства [3, с. 6–17].

Зважаючи на зазначене, хотіли би зазначити наступне:

- по-перше, завжди важливу роль в профілактиці насильства щодо дітей, а також бездоглядності, безпритульності та правопорушень неповнолітніх завжди відігравали правоохоронні органи;
- по-друге, за багатовікову історію даної діяльності накопичений певний позитивний досвід, не врахування якого призводить до послаблення результативності в досліджуваній сфері;
- по-третє, для отримання позитивних результатів необхідна науково-обґрунтована координація діяльності усіх суб'єктів протидії насильства і, зокрема, всіх підрозділів органів Національної поліції при чіткому правовому розмежуванні функцій та повноважень;
- по-четверте, необхідна активна діяльність держави щодо підвищення, перш за все, матеріального рівня реальної захищеності сім'ї, материнства і дитинства.

У статті 2 Закону України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» визначається, що правоохоронні органи - органи прокуратури, Національної поліції, служби безпеки, Військової служби правопорядку у Збройних силах України, Національне антикорупційне бюро України, органи охорони державного кордону, органи доходів і зборів, органи і установи виконання покарань, слідчі ізолятори, органи державного фінансового контролю, рибоохорони, державної лісової охорони, інші органи, які здійснюють правозастосовні або правоохоронні функції [2].

Стосовно нашого дослідження, більшість із зазначеної системи не мають повноважень проведення заходів протидії насильства щодо дітей, тому немає потреби у глибокому дослідженні їх діяльності. Натомість, можна виокремити такі основні суб'єкти системи правоохоронних органів, які причетні до діяльності у сфері протидії насильства. Серед них, на наш погляд, можна виділити такі державні інституції: органи внутрішніх справ, прокуратура та суд. Також опосередковано до цієї групи можна віднести органи та установи виконання покарань, слідчі ізолятори. Серед недержавних правоохоронних інституцій – адвокатура.

Стаття 6 Закону України «Про попередження насильства в сім'ї» визначає, що в органах внутрішніх справ заходи щодо попередження насильства в сім'ї здійснюють уповноважені підрозділи Національної поліції, які: виявляють причини і умови, що сприяють проявам насильства в сім'ї, вживають у межах своїх повноважень заходів щодо їх усунення; беруть на профілактичний облік осіб, схильних до вчинення насильства в сім'ї, та проводять виховно-попереджувальну роботу з ними; відвідують сім'ї, члени яких перебувають на профілактичному обліку, за місцем їх проживання і проводять з ними профілактичну роботу; виносять офіційні попередження членам сім'ї про неприпустимість вчинення насильства в сім'ї; приймають та розглядають у межах своїх повноважень, визначених законом, заяви і повідомлення про насильство в сім'ї або про реальну загрозу його вчинення; вживають відповідні заходи щодо припинення насильства в сім'ї, а також дій членів сім'ї, що направлені на виконання реальної загрози вчинення насильства в сім'ї; повідомляють членів сім'ї, де виникає реальна загроза вчинення насильства в сім'ї або де було вчинено насильство в сім'ї про права, заходи і послуги, якими вони можуть скористатися; направляють жертв насильства в сім'ї до спеціалізованих установ для осіб, які вчинили насильство в сім'ї, та жертв такого насильства; виносять захисні приписи у випадках, передбачених цим Законом; контролюють виконання вимог захисних приписів; направляють осіб, які вчинили насильство в сім'ї до кризових центрів для проходження корекційної програми; взаємодіють із центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику з питань попередження насильства в сім'ї з органами опіки і піклування та спеціалізованими установами для осіб, які вчинили насильство в сім'ї; надають інформацію з питань попередження насильства в сім'ї на запит уповноважених органів; здійснюють інші повноваження щодо попередження насильства в сім'ї, передбачені законом.

Слід погодитись з тим, що до основних методів попередження насильства відносяться переконання та примус. До того ж повинні використовуватися методи надання допомоги, позитивного прикладу, нейтралізації негативного впливу навколишнього середовища, спостереження та навіювання. Всі методи, які дільничний інспектор міліції використовує в процесі попередження насильства в сім'ї, повинні поєднуватись один з одним для ефективного досягнення результатів профілактичного впливу. Метод переконання реалізується в наступних формах попередження насильства в сім'ї: профілактичні бесіди, правове виховання, правова освіта, правова пропаганда, обговорення поведінки за місцем роботи чи проживання. Метод примусу використовується в процесі здійснення індивідуальної профілактичної роботи, якщо переконання не дало потрібного результату, і реалізується за допомогою винесення офіційного попередження про неприпустимість вчинення насильства в сім'ї; винесення офіційного попередження про неприпустимість вичиненої поведінки; взяття на профілактичний облік осіб, які вчинили насильство в сім'ї; винесення захисного припису та в інших формах [4, с. 190–191].

Головними напрямками діяльності спеціальних підрозділів поліції мають бути наступні: проведення індивідуальної профілактичної роботи з неповнолітніми та їх батьками, виявлення осіб, які залучають неповнолітніх до вчинення правопорушень та (або) інших антисупільних дій або осіб, які вчиняють щодо неповнолітніх інші протиправні діяння, а також батьків неповнолітніх або їх законних представників і посадових осіб, які не виконують або неналежним чином виконують свої обов'язки з виховання, навчання та (або) утримання неповнолітніх; здійснення організаційних заходів щодо виявлення неповнолітніх, оголошених в розшук, а також неповнолітніх, які потребують допомоги держави, і в установленому порядку направлення таких осіб до відповідних органів або установ; розгляд заяв і повідомлень про правопорушення, вчинені неповнолітніми, а також дітьми, які не досягли віку, з якого настає юридична відповідальність, а також про невиконання або неналежне виконання їх батьками або законними представниками або посадовими особами обов'язків з виховання, навчання і (або) утримання неповнолітніх; участь у підготовці матеріалів зодо розгляду можливості поміщення підлітків до установ тимчасової ізоляції для неповнолітніх правопорушників тощо.

Таким чином, діяльність органів Національної поліції справ займає ключове місце у питанні протидії насильства у сім'ї щодо дітей, адже саме на дану інституцію покладено обов'язок безпосередньо здійснювати комплекс попереджувальних (профілактичних) і припинювальних заходів.

Для підвищення соціальної ефективності виконуваних функцій з протидії насильства щодо дітей, а також філактики бездоглядності, безпритульності та правопорушень неповнолітніх, потрібно вирішення наступних питань: а) покращення професійної підготовки співробітників; б) активне впровадження в повсякденну діяльність автоматизованих обліків, формалізованих бланків документів, електронних картотек; в) підвищення рівня матеріально-технічної оснащеності робочого місця співробітника, в тому числі сучасними комп'ютерними засобами; г) подальше розширення і вдосконалення наявних інформаційно-обчислювальних і пошукових мереж, постійне оновлення інтегрованих банків даних, що сприятиме своєчасному, оперативному реагуванню на виявлені порушення.

Список використаної літератури

1. Коломоєць О. Д. *Адміністративно-правове регулювання відповідальності за вчинення насильства у сім'ї, невиконання захисного припису або непроходження корекційної програми: дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.07 / О. Д. Коломоєць. – Класичний приватний університет, Запоріжжя, 2010. – 223 с.*
2. Закон України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» № 3781-ХІІ від 23 грудня 1993 р. // *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1994, № 11, ст. 50.
3. Шамрук Н. Б. *Адміністративно-правові засади взаємодії суб'єктів протидії насильства в сім'ї: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. кандид. юрид. наук: за спеціальністю 12.00.07 / Н. Б. Шамрук. – Національний авіаційний університет. – К., 2012. – 20 с.*
4. Ковальова О. В. *Діяльність служби дільничних інспекторів міліції щодо попередження насильства в сім'ї: дис. на здобут. наук. ступеня канд. юрид. наук / О. В. Ковальова. – Харківський національний університет внутрішніх справ, Харків, 2008. – 240 с.*

Стаття надійшла до редакції 30.11.2016.